స్వప్న కథ

గ్రంథకర్త :

జి. జాషువ కవి

తెలుగు పండితుడు

వినుకొండ

ఆనందంబునఁ జంద్రమండలమునం
దాసీనవై, యన్నముం
బానీయంబులు మాని, రాట్నమున
జ్యోత్స్నాసూత్రముల్ దీయు న
వ్వా! నీ కెవ్వరుఁ జుట్టపక్కములు లే
రా! సంశయంబయ్యె నా
కా నీకేజవిరోధిలో. నలువు నీ
వా? యక్షియా? మక్షియా?

అంకితము

అకట! తల్లాప్రగ్గడాన్వాయసుధాబ్ధి
రాజు, శ్రీ సూర్యనారాయణాఖ్య
సుకవికిం గారాలసుతవై యుదయమంది
సిరిగలవారి మందిరము సొచ్చి
కనకంపుఁ బొమ్మలఁ గల్పవల్లి కమ
లాంబికలను కడుపార, గాంచి
వ్యాధిగర్భంబునం దస్పృశ్యవై, స్వీయ
కథ యెల్ల నొక స్వప్నకథ యొనర్చు
శ్రీ సింగరాజు లక్ష్మీకళావతిదేవి!
విధుమండలమున జీవించుచున్న

వృద్ధవనితను బోలి బింబింపవమ్మ
శాశ్వతంబుగ, నీదు వంశంబునందు
నమఁగు బిడ్డలయందు నీ కంకిత మిదు
స్వప్నకథయందుఁ గృతి కధిపత్ని వగుచు.

సహృదయులకు,

పోషించు దాతలు లేక వర్తమానయుగమున కవితా కళ సన్నగిల్లినది. "నిరంకుశాః కవయః" అను సూక్తి నపార్థములను కల్పించి, వ్యర్థరచనలు సేయు బుద్ధిమంతులు బయలు దేరినారు. సమదృష్టి యుపన్యాసవేదికల శాపాంతిరియై పోవు చున్నది. దుర్భర దారిద్ర్యము కవుల నాశ్రయించుటంజేసి యుత్తమకావ్యము లముద్రితములై మూలుగుచున్నవి. ధనవంతుల పసిండిపంచుల కారణాంతరములకు ఖర్చుపెట్టఁబడు చున్నవి. పరిస్థితు లెట్లున్నను రచనాకండూతికి గుఱియగు నాకల మూరకుండక స్వప్నకథను ప్రసవించినది. ఇక్కావ్యమున 'స్వప్నకథ,' 'అనాథ' యను రెండుకథలు కలవు. ఇందు మొదటిది సమగ్రము, రెండవ దసమగ్రము. ఒకటి మూట గట్టఁబడినగాలి, యొకటి సలసలగ్రాగి చిందిన కన్నీటిబిందువు; అసంపూర్ణమగు 'యనాథ'కథ పాఠకులకు వింతగాఁ దోఁపవచ్చును. కాని, మనోగత భావము సమగ్రముగా వ్యక్తీకరింపఁబడినదీఁ దలటనాదృష్టికిక నాథ సమగ్రము. అందువలన ననాథపురవీథులలో విడిచిపెట్టఁబడినది. కావ్యశిల్పమునకన్న నభిప్రాయప్రకటనమే నావరమావధి. సహృదయులకు నాయుద్దేశము స్పష్టము. వారాదరించినఁ జాలును, ఇతరులతో నాకుఁ బనిలేదు.

నా 'పిరదౌసి' కావ్యమును తమతండ్రిగారికిఁ గృతి యిప్పించి, పితౄణమును దీర్చుకొన్న శ్రీ సింగరాజు మల్లపరాజారావుగారి కోర్కెపై వారి ప్రథమ ధర్మపత్నియుఁ గీర్తి మిగిల్చి చన్న పతివ్రతాశిరోరత్నమునగు శ్రీ సింగరాజు లక్ష్మీకళావతీదేవి కీకావ్యము నంకితము సేయుచున్నాను. ఆమెగారి యాత్మకును, కథానాయికల యాత్మలకును భగవంతుఁడు శాంతి నెలకొల్పుఁగాక.

గ్రంథకర్త.

వాని చక్కదనము స్మరింపవలె నని
కలము నందికొంటి కౌతుకమున.

చ. అతఁడు, కికాకికధ్వనిగ, ని
యత్తల మెల్ల ధ్వనించిపోవ, స్వా
గతము కవీశ! రమ్మిచటి
కాలువ గట్టున నున్న రత్నరం
జితమగు నస్మదీయ గృహ
సీమను నించుక విశ్రమించి, నీ
కత వివరింపుమం చెదురు
గా నట చెంగలు లల్లలాడఁగన్.

క. కలయో! నిక్కువమో! యను
తలంపు చిత్తంబునందుఁ దళుకొత్తఁగ, భూ
తలమునఁ బడియెదనో యని
యులుకుచు, గగనమునఁ దిరుగుచుంటి నళినితోన్

మ. మొలిచెన్ రెక్కలు మూపునం బులకరిం
పుల్ దేహమం దెల్ల శో
భిలె, మాధుర్యములైన భావములతో
విస్వాధిఁ బొన్నంగి పి
ట్టలతోఁ దేలికగాఁ జరించితి మఖండం
బైన వేగంబునన్

దలపై ముత్తెపుగుత్తులట్లు గ్రహమ్ము
ద్వారల్ ప్రకాశింపఁగన్. ౭

గీ. గగనగంగమ్మ కవ్వలిగట్టునందు
దేవతలు స్నానమాడు రేవుప్రాంత
రాజహంసల పాదముద్రలే రహించు
ఇసుకతిన్నెల వ్రాలితి నిద్రజనుము. ౮

ఉ. ప్రాచిన యేలికీ లతల
పందిటిలో డె సనాతనంపు నా
జూకుల కిక్కయైన యొక
సుందరసౌధముం జొచ్చి చూచినా
మేకులు రాట్నముం గలుగు
వృద్ధవిలాసిని ప్రాయమంతయుఁ గా
జీకినదాని, నెండె నగి
శ్రీచవిదంతపుం గట్లపీటపై.

ఉ. చూపులు వాడిపోయినవి
శోభిలు దేహకాంతు లెప్పుడో
కోపము సేసె, యౌవనము
గూడెకె నా యనువారు బిడ్డలుం
బాపలు లేరహో! తుహిన
మండల మెన్నఁడు పొచ్చియున్నదో

యోషికమాత్రమే నిలిచి
యున్నది తోడయి ప్రసిద్ధి గన్నదనన్.

క. పదముల చప్పుడు విని మా
కెదురు నడచివచ్చి మధురహ్లాదంబుగ న
ప్పదిరెం డేండ్లబాలుని
వదనము ముద్దాడి విపుల వాత్సల్యమునన్.

గీ. తెరికొని చూచి పిలిచి, యాతిథ్యమిచ్చి
నాయనా రమ్మటంచుఁ జందనపుబొట్టు
వయిచి భుజియింపుఁడని నాకు బాలకునకుఁ
దామరాకులలో నమృతంబు వోసె.

చ. ఎలమి సముద్రపుం జిలుక
యాకల నుంచియుఁ బూని నాటిన
మ్మలభర మోపలేని జిగి
మాలిన కర్ణము లూఁగియాడఁ గో
మలమగు జాజిపూవుల దు
మార మలంది చరించు లేఁతగా
డ్పు లోలయ వీచుచుండె నగు
మోమున సాదర వీక్షణంబులన్.

కం. ముసలమ్మ చేతియన్నము
మెసవుచు బాలునితోడ మెలఁగుచు నేదో

వ్యసనమునఁ జిక్కి మఱచితి
వసుంధరాతలము కొండువడి వాసరముల్. ౧౪

సీ. ముంజేత వడు వెన్నపూసముద్దలవంటి
మింటిచుక్కలతోడ మేలమాడి
మొగలిపువ్వాడివర్షమును బోలు తెలుపైన
పొగమంచు తెరల దోబూచులాడి
కటిసంధ్యాగ్నిలోఁ గరఁగిపోవని క్రొత్త
స్వాతిమబ్బుగుఱాలస్వారి జేసి
చదలేటినీట మజ్జనమాడు తెలిగంటి
రాచకన్నెలమీఁద రాలు రువ్వి

ఆ. మంచువాలుచందమామమండలమున
నిల్లు మఱచి తిరుగు పిల్లవానిఁ
గ్రమ్మరింప మూఁడు కాళ్ల ముసలమ్మ
తిరుగుచుండు నౌర! దినదినంబు. ౧౫

క. ముక్కున నూపిరి నిలిచిన
దిక్కు దెసయు లేని ముసలి తెలివి సహనముల్
జక్కనిగుణంబుఁ గనుగొని
యక్కజపడుచుండుఁ బ్రత్యహంబు నెడందన్. ౧౬

మ. ఒకనాఁ డగ్గలమైన వేగమున నే
యుం జేరలున్ రైక లిం

లోకద్గా డింపువలిప్ప [illegible] మున దీ
యుం జం[illegible]కాధా[illegible]
జికిలీజేసిన పట్టుసూ త్రిలు[illegible]
న్నల్ గన్నులకా [illegible]
వికశక్తుల్ గల వృద్ధ[illegible] సం
భ్రమం[illegible]

క. అవగారి చిత్రచరితము
సవిస్తరముగా నెఱింగి [illegible]
ది వడుకుసమయంబునఁ జే
రువగాఁ గూర్చుంటి నొ[illegible]

చ. శరమున దూదిపింజలు, [illegible]
గంబున నవ్వు[illegible]
న్నరసి, "విశేషమేమి [illegible]!" [illegible]
తీయఁగఁ బల్కు[illegible]
చరణము లంటి మ్రొక్కి, "[illegible]
పెక్కు [illegible], [illegible]
మఱునిపాలంబుఁ జేక్కి, కృపతో [illegible]
గ్రమ్మరఁ బంపు [illegible]!"

ఉ. నీవు మహాత్తు గల్గిన మ
నీషిణి, వెన్ని యుగంబు[illegible] న

హా! వనజారిలోఁ దనుము
వాసము సేయుచుంటి, యెవ్వరి
భావుకుఁ డాప్తులుం గలరు
వారెవరుంటిరి? యప్సరఃకాంతవో?
దేవతవో వచింపు మని
తీయని పల్కుల హెచ్చరించితిన్. ౨౦

క. ముగ్గిన పండగు నమ్రది
వగ్గది విని రెండు మూఁడు వాక్యకణంబుల్
నిగ్గు డిగియున్న చెక్కుల
డిగ్గన్ గాద్గదిక సంఘటితలిన వెలుఁగునన్. ౨౧

గీ. నా వయస్సెంతొ చంద్రమండలము వయసు
నెంచుమించుగ సరిపోవు నెంచిచూడ
నాచరిత్రంబు చిన్నది యున్నటిది గాదు
యెన్నియుగములు దాటిపోయెనో కుమార! ౨౨

సీ. ఆకాశరాము నీల్లాడుచక్కదనాల
బుడుతచుక్కల్ల తెల్లఁ బురుసవోసి
అలవోక నిండు జాబిలి రాట్నముమీఁద
తీరైన వెన్నెలనూలు వడికి
విభునిదుర్దశఁ జూచి విలపించు రోహిణీ
నారీవతంసంబు నూఱడించి

గ్రహణకాలమునందుఁ గలుషితంబై పోవు
  నుడుపతిపుట్టంబు లుదికిపెట్టి

గీ. ప్రసవవేదనఁ బడు వేల్పుబడతుకలకు
వీనుమిగిలిన మంత్రసాని నగుచు
నమవసకుఁగూడఁ గన్పు పూఁయుము సుమార !
కవులు వర్ణించు జింకను గాను నేను.

ఉ. ఏను పరోపకారమున
  కే తను వెల్ల వ్యయించినాను, అ
జ్ఞానులు దాచుకొందురు త
  ణాషణకర్కశ తైలయంత్ర మె
వ్వానిబలంబుఁ బిండ దొక
  పక్షమున న్నశియించు చంద్రుఁడుం
మామనె? విశ్వలోకనద
  నానికి నున్నముఁ గొట్టుచేతలం.

ఉ. నేనొక రెడ్డిసానికి జ
  నించినమానవకాంత, నన్ను నా
దీనచరిత్రలోన విన
  దించురసంబు విషాద మందులో
నానినగుండెతోడ గగ
  నంబున కెక్కితిఁ, జావు లేదు నా

మేనికిఁ జల్లఁ బ్రసూనపు సర

సిద్ధసుధాకలశాకారంబునన్. ౧౫

క. జననీ జనకుల సేవా

నిరతి కింతపనారమయునె మృత్యువునకు భో

జన మియ్యఁ దలఁచినా వే నవ్వు

జననాథ నాయు గుడిసెలోన నడుచుచునుంటిన్. ౧౬

క. తల్లిదండ్రులను బంధించినవాఁడని యిది

యేమి యపకారమగునో

యనుచుఁ గొందఱు జనులు నవ్వంటరయిరి

పౌరకాంతలు; నీతి గొప్పది గదన్న! ౧౭

క. పది దినములకుముందు గర్భమునఁ బండి

నిడుదవోయిన సన్నారి నిర్మలాత్మ

యాతని యందు ప్రత్యక్ష వ్యక్తి యయ్యె

నవనిధాత్రికమైన దేహమునఁ జొచ్చి. ౧౮

గుడిసెకొప్పుగ నున్నఁడో కూఁడు గట్టి

డాఁగుకొనియున్న కొండొక నాగమయ్యె

వాని డాపునఁ బెట్టిన తేనెపట్టు

ముట్టితో నా త్రైఁ గ్రాందేన లుట్టిపడఁగ. ౧౯

నా యొండ నేమ్మనా కా

తీయనిమధురసము కంఠదేశంబున నా

ప్యాయముగఁ గనరి పరోదన
సేయుట మానితిని కో[illegible] [illegible]!

క. కాలముచేసినతల్లి, తి
దాలయమున నాగమయ్యె [illegible]! కా
కీలాటి వింత గలదే?
వ్యాళములకు మానవులకు వైరంబు గదా!

చ. గరిబడు పాలు నాటిఱుత
కంతమునం [illegible] లేక పో
యిరి కొడుకా! యనుంగుజన
యిత్రి దినంబు నలంకరించి వినన్
గరుణకుఁ దావలంబగు నో
కానొక పేదకుటీరమునందు నే
బెరిగితి రెండునాళ్లు విల
పించుచు సర్పము పెంచు తేనెలన్.

మ. ఒకరే యాకలిదీర్చి యంగకములం
దుల్లాస మొప్పంగ, నా
దరక మింటిం గని నవ్వుచుంటి నతి జీ
ర్ణంబైన మాయింటిలో
నికి లేవెన్నెలచేతులం జూనిపి నా
నిగ్గుంగపోలంబు లగ్రి

టి కృపాశీతలదృష్టులం బుపకరింపుండికిం
జంద్రుఁ స్వామిహితైషి ౩౩

చ. శిరమున నున్నగన్నమణి
చెన్నుగిలం బడగత్తి వెనాయించుం
దిరుగుచునుండె మండలగ
తిన్ననుఁ బెంచి పాపతల్లి వం
దిరముకొనక్ సమస్తధర
శీతలసుందుఁ గాఁపుఁ ప్రదీ
గుటికలు పెట్టుచుండె బసి
కూనమనాఁబుఁ తెఁ ప్రశాంతను. ౩౪

ఉ. అలరుంబొన్నల నున్న దంపతుల
ధాశ్లేషణం గంది వె
న్నెలపన్నిటను దాపఁ మార్చుకొనుచుం
డెన్మందవాతూలకుల్
నెల మాపేదకుటీరమ స్తమున నూ
నెక్ బాదముల్, రెండు జా
ముల యీ డేర్పడియె న్నిశాసతిః భీ
ముండయ్యెఁ గాఁపుఁ డనుక్. ౩౫

మ. ఎప్పుడు కన్నుగూర్చితినొ!
నే నప్డ జీకొట్లోఁ నుండు మా

యప్పయు నంబయు నన్నుఁ బ్రి
యంబునఁ గౌఁగిటఁ [illegible]
జిప్పిలు బాష్పపూరముల
చే నభిషేక మొనర్చి [illegible]
చెప్పుట వింటిఁ దత్సుహాస
శీతలదృష్టులఁ దేలిపోవుచున్.

గీ. కాచగోళంబులో దీపకళిక వోలె
కంటి కగుపించుచున్నది కడుపుఁజిచ్చు
వేయి వచియింపనేల నక్కాయమందు
నాస్వరూపంబు లేని స్థానంబు లేదు.

గీ. తనివిదీరక ముద్దాడుతల్లిగారి
యమృతమయమూర్తి నాకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె
నాకుటీరంబు, నారూపు, నా యుయాల
దిక్కుదెసలేని నాఘోరదీనదశయు.

మ. పరలోకంబున దేహము న్మఱచి, స్వ
ప్నస్వల్పసంతోషమే
దురితస్వాతంత్ర్యఁ దల్లియంకతలమం
దు న్నిల్చియున్నట్టినా
నరదా బ్బాడిదపాలుగా, గుడిసెప
జ్జ [illegible] లల్లార్చి, కు

[illegible]
లా[illegible] ౩౯

గీ. ఉదయసూర్యుని[illegible]టి
నాకుటీరంబు[illegible]
పసిడి తీవెల[illegible]
నెలవితమ్మునైన [illegible] ౪౦

గీ. క[illegible]పువండిన యొక[illegible]
ప్రియముతో [illegible]
జనని సంతాన మునకు [illegible] మాలఁ
గ్రాలికి పూసనువలె [illegible] ౪౧

క. ఇంతంతదాసనై [illegible]
వంతునికృషిఁ [illegible]
చ్చింతంబు [illegible]
కాంతంబగు బాల్యదశను [illegible] ౪౨

చ. మిసమిసలాడు య[illegible]
మెరి[illegible]బంగ[illegible] [illegible]
బోసగ గులాబిబుగ్గలకుఁ
బోఁడిమి[illegible] [illegible]యొక్క క్రియా
వ్యసనమునందుఁ జిక్కి [illegible]
వానిసమస్తము గాంచు [illegible]

గున్నగున మూచ్ఛ్రలగా [illegible]
కుగా [illegible].

గీ. చణకుచణకున దా[illegible] నిస్వన[illegible]
జలభరితమైన బిందె బుజాన[illegible]
యువకుటుంబుఁ గోరు[illegible]
నచ్చువు టాయాసము[illegible]

చ. తిరిపెంపుఁ గూటికై [illegible]
దేహము [illegible]
దిరిగెడు పేదవా[illegible]
దృష్టిపథంబున గోచరించుఁగా
గరుణ వహించి, యాతన[illegible]
గంబు [illegible]
మఱచి, సజీవ విగ్రహము
మాదిరి చేష్టలు [illegible].

గీ. వానివీపునఁ గలదైన్యభా[illegible]
కఱఁగిపోయిన నాగుండె[illegible]
పై కురిసివచ్చు కన్నీటి వఱదలోన
నోలలార్చితి నా నిల్చియున్న వేళ.

ఉ. కాలుమొద్దున్ [illegible]
గంబున బేడలోనంబు[illegible]

నా్నరః [illegible]
[illegible] చేపట్టి యా
ఘోరము [illegible]
నాముసలయ్యె [illegible] నిరా
ధారుచిరంబు [illegible]
[illegible] దయాంకిత [illegible] గీతముల్. ౪౭

గీ. ఒకఁడు చిన్నదన్న [illegible] చుండ
నొకఁడు పెద్దన్న [illegible] దపించు;
ప్రకృతి జనయిత్రి [illegible] సుతుల
నొకని ద్వేషించు నొకని సత్కరించు. ౪౮

క. చిన్నప్పటినుండియు నా
కన్న పరుల కష్టములను గని [illegible]
దన్నా! [illegible]
వెన్నెల [illegible] ౪౯

క. నా సౌందర్యశ్రీలకు
[illegible] తరుణుల [illegible]
శ్వాసించు [illegible]
నా సన్నిధి [illegible] ౫౦

గీ. 'రాజవీథిని శృంగారరసము లొలుక
జలముఁ గొనివచ్చు పట్టుగాజుల పడంతి

మోదుగుం బువ్వు [illegible]
దుఃఖపడియెద [illegible]

సీ. బాలాతపంబు [illegible]
చిఱుతబుగ్గలు [illegible]
పసుపుఁ బూఁతల [illegible]
చిన్నారి [illegible]
నడచు వారికి [illegible] బంపించు
కన్ను [illegible]
ప్రణయ దేవత [illegible]
వదనలా[illegible]

ఆ. దర్శనీయమైన త్వద్విలాసమునకు
ముజ్జగంబు మంత్రముగ్ధ మయ్యె
జలభరమున నీ భుజంబు [illegible] డంగ
బిందె దింపుమందు [illegible]?

క. అని పలుకరించు యువకునిఁ
గనుఁగొని కనుఁగొనక యూరక దొలఁగి గృహం
బున కేగుదెంచి, విషయము
జనయిత్రికిఁ జెప్పి నాఁటి సాయాహ్నమునన్.

గీ. నేను వడికిననూలు మగ్గాన దార్చి
తల్లి యనుమతి నర్ధరాత్రమున కే[illegible]

సత్వరంబుగ నాఱుగజాల బట్ట
నేసి యొసఁగితి బేదవానిఁ గుమారా! ౫౪

గీ. నాఁడు మొదలుగ నాభోజనంబునందు
సగము నిరుపేద కిడి తక్కువసగముతోడ
జీవనము సేయుచుంటిఁ నా జీవితంబు
సార్థకం బయ్యెనని పురజనులు పొగడ. ౫౫

ఆ. నన్ను బెంచునతివ కన్నసంతానంబు
వాసికెక్కు నన్నుఁ బగ వహించి
గాసిపెట్టసాగెఁ గాలక్రమంబున
మారుతల్లి దివికి జారిపోయె. ౫౬

ఆ. ఆ యసూయ పెద్దదై యక్కసెల్లెండ్రి
ఇల్లు వెడలనడిచి రేమి సెప్ప
బిచ్చగానితోడ భిక్షుకురాలనై
యండలేనిదాన నయితి నన్న! ౫౭

క. ధనవంతుఁడు దొంగభయం
బునఁ దల్లడ మందినట్లు పురవిటనిచయం
బునకుఁ దలంకితి నెఱ్ఱజ
వ్వనమునఁ దులదూఁగు మందభాగ్యఁ గుమారా! ౫౮

గీ. పాప మీశీలవతి కెంత పాటు వచ్చె
ననుచు నొకనాఁడు రెండునాళ్లచట నిచట

సన్నముం బెట్టికొందురు మిన్నకుండ౯!
రంతియ కదన్న! మనుజుల యాదరింపు!

చ. మిలమిలలాడు మేనిపయి
మృత్తిక చేరఁగొనె, బ్రస్నాన కో
మలత నశించె, వస్త్రములు
మాసి క్రమంబుగ జీర్ణమయ్యెఁ, జూ
పుల నిశితత్వముం బలుకుఁ
బొందిక తొంటియొయ్యారపున్నడల్
దొలఁగె, దరిద్రదేవికృప
లో నొకలోపము లేకపోవునే!

క. హెచ్చిన యాకఁట బ్రతికియుఁ
జచ్చిన గతిఁ జూపరుల కసహ్యముగాఁ బురిక౯
బిచ్చం బెత్తెడు నన్నుఁ గని
పిచ్చిదనుచుఁ బేరువెట్టి పిలిచిరి పౌరుల్.

క. సుకములకు దూరమై కూ
టికి గుడ్డకు రోసి తల్లడిలువేళను మా
నక పోషణఁ జేసితిఁ గా
టికిఁ గాళులుసాచు నక్కడిందిరమ్మ౯.

గీ. లేమిచేఁ గందిపోయిన నా మనస్సు
నందు సంతృప్తి తాండవ మాడఁదొడఁగె

విలసితము లైన కలిమిలేములనుగూడ
కడలు పరికించు నెడలు సౌఖ్యంబు గలదు. ౬౩

క. ఓరంత ప్రౌఢ్దులును బరి
చారికవలె ముసలిదానిచరణంబులు వే
సారక భజించు నన్నో క
జారిణి యని తలంచి నింద సలిపిరి లోకుల్. ౬౪

క. ఇతరులుం బంద్లాడిన పెను
మిటుకుం బిడి ముద్దరాలు పోనఁగదనక బు
ట్లతికించుచుండ్రి లోకులు
సతులకుఁ బురుషులకు నోటిచాపల్యమునన్. ౬౫

గీ. స్వాంతము నెఱుంగు గార్భిణీయందములను
నలువ సృష్టించియున్న మానవునిజిహ్వా
యనృతమును సృష్టిసేయునా? యనకతవశ
గమన మీయుండునే? భువనచక్రమున కిట్లు. ౬౬

సీ. ఒకలేమ కసరి కుక్కనుఁబోలి పులిసిన
పిడికెడెంగిలికూడు విసరివేయ
ఒకతల్లి సహజధార్మికురాలు కరుణించి
కమ్మని కూరలుం గబళంమీయ
ఒకచప్పనాతి పెట్టకపోయకయు నోటి
కందూలిఁ బరుషవాక్యములు వలుక

ఒకకుటుంబిని నన్ను నికటానఁ గని యింటఁ
జొరఁబడి గడియ వైచుకొనియుండ

ఆ. ఒక్కనాఁడు గుడిచి యొకనాఁడు పస్తుండి
నెత్తికొంగుమీఁద నిదురవోయి
ముసలివానితోడ మూఁడేండ్లు కష్టాంత
నాటకంబు నడపినాను నేను.

ఆ. పేదటికము పెద్దవింత విద్యాశాల
దానిలోన లజ్జ గానఁబడదు
ఉదర మొజ్జ యగుచు నోరంతప్రొద్దులు
నోర్మి విద్దె నేర్పుచుండు నచట.

క: 'అబలను దరిద్రురాలను
కబళం' బని యొక్కయింటికడ నిలిచితి బా
డబు లున్నవాఁడ నొకనాఁ
డబలామణి యొర్తు రాజహంసనడకతోన్.

ఉ. గుమ్మము సేరవచ్చి పలు
కుంబులకండము గుమ్మరించుచున్
'కొమ్మ! మొగంబు తామరస
కోరకముంబలె నీదు లేఁతప్రా
యమ్ము వచించుచున్నది క
టా! జవరాల వినుంపగజ్జలు

న్నమ్మకుఁ జిక్కి-సావు మహి
పాంగనకుం జిగురాకుపోలికన్. ౨౦

చ. ఋణము లొనర్చి, నాదు మగఁ
డీలిగె నాకనుపించు నాలుగం
కణములమిద్దె బచ్చులమొ
గంబునఁ బెట్టితి నద్దికొంపలో
మిణుకుచు సొమ్ము లమ్ముకొని
మెక్కితి నిన్నటిదాఁక దేహధా
రణ మెటుసాగునో? విధవ
రాలను బిడ్డల కేమి పెట్టుదన్? ౨౧

గీ. దానకండూతి గలుగువా స్తంబు నాది,
పేదవారికి లే దనలేదు నేను,
బిచ్చ మిడలేని నారి త్త వేడియూర్పు
లందుకొన్నావు మందభాగ్యవు, నిజంబు.' ౨౨

మ. అని కంటన్ దడివెట్టు నయ్యతివసా
మ్యస్వాంతముల్ గూలిపో
యినసంసారచరిత్రముల్ బరులకే
దే నీయున్నై లేమియుం
దను నిట్టూర్పు నిగుడ్చు చానగుణ మా
హర్దాయు నామానసం

బున నానందవిషాదమేఘపటలం
బుల్ దీర్చి గాఢంబుగన్.

క. 'నీ కన్న మందభాగ్యు ల
నేకులు గల్గరమ్మ చూచితే లోలాక్షీ ?
యీకుల మాకుల మన' కని
యాకారము లేనియంతరాత్మ నచించెన్.

ఉ. ఆమెపదాల వ్రాలి నిట
లాంచల మంట నమస్కరించి సా
ధ్వీమణి ! మందభాగ్యులగు
పేదలవ్రాతఫలంబుగాక నీ
ధామము లేమి దేవతకుఁ
దావలమౌనె? ప్రశాంతిదీపమం
దాముద మింకునే ? పరహి
తార్థుల కిట్టివిపత్తు మానునే?

గీ. అనుచుఁగన్నీటిపలుకుల ననునయించి
నా గడించిన నాలుగణాలడబ్బు
ప్రియముతో బాపనమ్మ కర్పించుకొంటి
జన్మము తరియించె నని చిత్తశాంతిఁ గంటి.

శా. ఈడుల్ జోడును లేనిసంపదల నూ
యే లూఁగుసంపన్నులన్

మూఁడంతస్తుల మేడ గట్టుకొని సం
తోషించుచున్నట్టి మా
ర్వాడీవర్తకుఁ డొక్కఁడుండు మును నా
వాల్యాపుగా యూలచేఁ
పీడింపంబడువాఁడు నావదనముఁ
వీక్షించి గుర్తించుచుఁ. ౭౭

ఉ. అక్కట! సాలెవారిజవ
రాలవు గావొ లతాంగి! నీవు? నీ
చక్కఁదనంబుఁ దొల్లిఁటిమ
జా! యెటు వోయె? బజారులోన నీ
చిక్కనివాలుఁజూపులు ర
చించిన తుమ్మెదతోరణాలలో
నుక్కిరిబిక్కిరై సొగయు
చుండెగదా! మగవారిచిత్తముల్. ౭౮

క. కడలేని కాలవాహిని
మడిగుండము లెన్ని గలవొ! చూచినవాఁడుఁ
పడిదుడుకు లేక బ్రతుకుం
బడవ నడుపుకొనినవాఁడు వసుధం గలఁడే? ౭౯

క. అని తొంటి కొద్దిపరిచయ
మున నామెత నింత సానుభూతి నెఱిపి త

ధనవంతుఁ డాదరంబున
దినవెచ్చం బీయ సమ్మతించె ముదమునన్.

గీ. ధనికుఁ డిడుచుండు దినవెచ్చమును గ్రహించి
పేదపడియున్న బ్రాహ్మణవిధవ కొసఁగి
కోరి వృద్ధునిఁ బోషించుకొనుచునుంటి
నలువురిండుల భిక్షాటనంబుఁ జేసి.

ఉ. ఏ నొకనాఁడు భిక్షఁ గొని
యింటికి వచ్చితి నర్ధరాత్రి తేఁ
జానడలేనివృద్ధుఁడు గృ
హంబున నాతనిచింపిగుడ్డలున్
వానిపదాంబుజంబులను
వాయనితాతలనాఁటి చెప్పులున్
గానఁగనయ్యె ముంతయును
గంచముఁ జింటిలుఁబందులుం బలెన్.

క. అందందు వెదకిచూచితి
నెందు నతనిజాడ లేమి హృదయము వగులన్
గ్రిందంబడి పొరలుచు నా
క్రందన మొనరించితిని మొగంబుం గందన్.

శా. శోకింబుల్ గట్టిరి పొరు 'లేమిటికి ఱ
చ్చెన్ వృద్ధుఁ డేమయ్యెనో

యేణీలోచన! తప్పునం' బనుచుఁ, ద
న్నప్రణామముగాఁ జెప్పినన్
'జాణా! వృద్ధుని జంపితే' యని యము
ర్షస్వాంతుఁడై తిట్టుచున్
ఠాణాకుం గొనిపోయి రిద్ద, రది గూ
డం బాడియా నెంచినన్. ౭౪

ఉ. ఆ వెలుసాల జాలకము
లందుఁ బ్రసన్నముఖాంబుజంబునన్
దోఁచి కటాక్షమాలికల
తో సభాసికముఁ జేసి ప్రేమనా
చాచతురత్వ మొప్పెడి
స్వాంతసముల్ వచియించుచుండు న
బ్బ్యాచులవానివంటి శుభ
మూర్తి యొకండల వృద్ధునాశ్రితిన్. ౭౫

క. తాతా! యెందుంటివి? నా
యాతనలకుఁ బార మున్నదా? యని, చింతా
ఘాతమున నలిగిపోయిన
చేతంబున నఱచి, సొమ్మసిల్లి పడుటయున్. ౭౬

గీ. ఘంటఁ గొట్టిన లీల నాకర్ణయుగళి
మ్రోయుచున్నది. దేవతామూర్తిగళము

స్వప్నముం గాదు జాగ్రదావస్థ నున్న
నాకు వినవచ్చె వక్ష్యమాణంబుగాను.

క. దీనులపాలిటిభాగ్యని
ధానము! నాతల్లి! నీసుధాజీవితగా
థానవ్య కుసుమసురభిళ
మై నాహృదయంబు స్వర్గ మానందించెన్

చ. మొలిచిన యౌవనంబు వృథ
వుచ్చి, దరిద్రుల సేవింపుచూ
పులను గఱంగి, స్వీయసుఖ
ముం బలియిచ్చినమచ్చికంటె! చిం
తిలవల దాఱడిల్లుము ని
ర్మలమైన భవచ్చరిత్రలో
వెలసిన నిందలన్ దుడిచి
వేయును కాలము సత్యబద్ధమై.

గీ. కోరుకొనుమమ్మ! తల్లి! నీకొంగునిండ
వరము లిచ్చెద నని సమీపమున నిలిచె
మాఁడుగాళులముసలయ్య గాఁ జెతండు
బ్రహ్మతేజస్వి! యొక వేల్పుఁబడుచువాఁడు.

గీ. కలుషగర్భితమైన భూవలయమందు
నేను జీవింపలే నరనిముసమయినఁ

దానవకపదాబ్జములనన్ని ధ్యానమునకు
నన్నుఁ గొనిపొమ్మనుచుఁ బల్కినానొ లేదొ ! ౯౧

చ. ఒకసుడిగాలి గిర్రున విసు
హొద్ధతి నాకడ వీచి, నన్ను మిం
టికిఁ గొనివచ్చి చంద్రధర
ణిన్ విమానంబున నిల్పిపోయె, న
ర్భకుఁడయి నన్నుఁ దప్పుచు న
వారిగ నారిచర్య లందు న
య్యకలుషమూర్తి తొంటిమును
లయ్యె సుమా ! యనుమాన మేటికిన్. ౯౨

క. అని కథ ముగియించినతో
డన రాట్నపుఁద్రాఁడు ఫుటఫుటం దెగిపోయెన్
గనువిచ్చి చూచిన తన
దినకరమండలము తూర్పుదిక్కున నున్నన్. ౯౩

అ నా థ

గీ. పరులదుర్గతిఁ గని గుండె గఱఁగి వగచు
సదయహృదయులవీక్షణాంచలములందుఁ
బుట్టుచుండును కన్నీటిబొట్టు వాఁడె !
ఏఁడీ భగవంతుఁ డని సంశయింతు వేల ?

అనాథ

ఉ. అన్నముఁ బెట్టవే యనుచు
నల్లరిసేయుచునున్న బిడ్డలన్
దిన్నగ నూరడించుచు వి
ధిం దలపోయుచు నొక్క-పేదరా
లన్నముఁ దిన్న కొంచెఁ గథ
ధ్యుని బంగిపెట్టుచు నుంగిటన్
దిన్నల వేగుచుండె నతి
దీనత మున్నొకనాఁటి రాత్రికిన్. ౧

ఉ. ఏతల్లి కన్నదో! వ్యథల
నీదుట కీనిరుపేదరాలి న
న్నాతికి బిడ్డ లార్వురు తి
నంగల తొక్కలు రానివారు, రం
జీతని యెంచెనో నలువ
సేయువిలాసము! చంటిబిడ్డయున్
బ్రేమోతఁ దగిల్చుచుం
బురుడువోసిననాఁడ గతించె భర్తయున్. ౨

గీ. అతఁడు వోయినవెనుకఁ బిత్ర్యమగుధనము
జోలెయును నంచి దొరకె నిల్లాలి కయయొ!
బిడ్డలా నేదరులు చంటిబిడ్డ యొకతె
యెట్లు పోషించు? నెటువోవు! నేది దిక్కు? ౩

గీ. అధిక దైన్యంబు మోముల నధివసింప
నడచువీనుంగులో యనఁ గొడుకుఁగుఱ్ఱ
లామె వెనువెంట నడువ గ్రామాంతరంబు
వాసి వచ్చిన దొక యమావాస్యనాఁడు.

ఆ. ఒడలిమీఁదిబట్టయును సత్తుగాజు లో
జోగిరాలియా స్తిభోగ మెల్ల?
నేడుపొట్ట-లింక నేరీతి నిండునో
బ్రతుకు లెట్లు తెల్లవాఱఁగలవొ!

ఉ. 'నాయనలార ! మీకడవు
నం గల యాఁకఁటిచిచ్చు లార్చ నా
కాయముదక్క గవ్వయును
గల్గదు నాకడఁ దెల్లవాఱినం
బోయి గడించి తెచ్చెదను
బోనము నోపికపట్టుఁడయ్య! అ
మ్మాయికిఁగూడఁ బాలు కఱ
వైనవి, యన్నములేమి నాకునుఁగా.'

ఆ. అనుచు నురలివచ్చు నశ్రుబిందువులను
దుడిచికొనుచు జంటిబుడుతదానిఁ
జిచ్చికొట్టుచుండె జీతిమండలం బెల్లఁ
గునికి నిదురవోవు కుటిలరాత్రి.

క. ఉప్పరము నీలియద్దవుఁ
జిప్పవలెం గనటువోయి, చెన్ను వహించెన్
గప్పురకప్పరచీకఁటి
తెప్పలపై నింక నావరించుచునుండెన్. ౮

ఉ. విచ్చినమల్లెపూవువలె
వేసవ యయ్యె, ద్విరేఫఝుంకృతిన్
మచ్చరకించు రాట్నపుని
నాదము లొప్పె, గళుక్కు లుక్కు మం
చచ్చట నిచ్చటం జెలుఁగు
టందెలు మ్రోయ జలంబు దెచ్చుచున్
ముచ్చటలాడు నారినన
తోఁడులసందడు లయ్యె నయ్యెడన్. ౯

మ. పదియారేఁడుల నిండుజవ్వనము లా
వణ్యంబు మిట్టాడ ను
న్నది లేదన్న పరీశసంశక్కి, పిడికిం
టన్ జిక్కుమధ్యంబుతో
బెదరుంజంకెనుంగవం గలుగు త
న్వీరత్న మాయింటికిన్
ఱ్ఱది, చూచెం గలయంపిఁ జల్లుచు వసా
రాయం దనాథాంగనన్. ౧౦

శా. ఓసీ! యెవ్వతె వీవు? నినుగనిసా
మ్మున్నిల్లు సాధిస్తుగా
లా! సంసారము బెట్టినావు సొగసా
లన్ లేచిపొమ్మంచు నౌ
దాసీన్యంబుగ మాటలాడి, జలపా
తన్ గాలితోఁ దన్నినన్
గాసం తేనిఁ గలంక కయ్యాబల సం
తానంబు వెంటాడఁగన్.

గీ. కదలి, చనుదెంచి, వీధివృక్షములనీడఁ
గూలఁబడి తూలుచుండఁ గొమ్మలును దాను
అంత నొకబుద్ధిమంతురా లాదరిద్రి
మూర్తులం జూచి, కరుణించి, ముదలకించి.

ఆ. ఓసి పేదరాల! యూర నేఁ డొకగొప్ప
పెండ్లి గలదు, నీకు బిడ్డలకును
గడుపునిండ బువ్వ గల, దాగృహాన్నందు
పెట్టుపోఁ దలందు వెలితిపడఁడు.

ఆ. చలిది గలదు రమ్ము సంతానముం గూడి
పరిస్తుతంబు త్రుత్తు నాఁవుకొనుము,
బాలు రక్కటకట తూలుచున్నారు
అన్న మెవ్వ డింత తిన్నవారో!

క. ఆకలిదప్పులు దీరెను
నీకమ్మనిమాట విన్న నిర్మలహృదయా
లోకంబునందు నెల్లను.
రాకాసులవంటి తినురాం డ్రుండెదరా? ౧౫

చ. చుఱుకుచుఱుక్కునం బలుకు
సూదులు గ్రుచ్చి యదల్చి కాపునం
దరి జనకుండిటుం బదమునం
బడదన్నినచేత చిత్తముల్
కలగల గోయగా నయిన
గాయము మాన్చె భవన్మృదూక్తి త
ల్లిరో! యెవరింట బుట్టితివి?
క్షేమలలో ననుద్ధరింపగన్. ౧౬

మ. అనుచుం గన్నుల నీరుగ్రక్కకొని య
య్యోతావృత్తిం దుత్తునన్
గనులుం బొట్టలు గ్రుంకి దీనముగ నా
క్రందించు సంతానముం
గని, తల్లీ! చనుదెమ్ము నీసుతులభా
గ్యంబంచునుం దోయి వే
కొనితెచ్చెం బులిగూడు భిన్నటము నా
కుంబొత్తులం గొంగునన్. ౧౭

గీ. కుసుమ్ము పసని చెప్పి బంగారుగుబ్బలు గట్టి
పెట్టుచుందురు నరులు నైవేద్యములను
సృష్టికర్తకు, దాని భుజింపఁ డతఁడు
భిక్షుకుని చేతి యెంగిలిపిడచ గాక.

క. అదియారగించి, పేదల
యుదరంబులు చల్లఁబడియెనో లేదో! నభ
స్సదనమునఁ దిరుగు మేఘము
లుదరంబుల నించికొనియె నుదధిజలంబుల్.

సీ. ఏనుంగు నెక్కుళ్ళపై నివాసము సేయు
కన్నుమిన్నెఱుఁగని గర్వమునకు
కరుణాలవం బెఱుంగని క్రోలుపులినోట
వర్ధిల్లు క్రూరస్వభావమునకు
అత్తిప్రత్తిదళంబులం దుట్టిపడుచున్న
నినుముట్టరాదను నియమమునకు
పురివిచ్చియాడు నెమ్మిలకంఠమునఁ దాఁగు
కలదు నా కను నహంకారమునకు

గీ. గండుటిలుకలప్రత్యంగకమున నలరు
పరులకొంపలు దినివేయు స్వార్థమునకుఁ
జిక్కుపడకున్న నిరుపేద బక్కదాన!
కరుణ కిరణైకవదాన! స్వాగతము నీకు.

చ. కినియుచు గ్రొద్దు నెత్తిపయి
కెం బయిసించినదాక, భూమిపై
యున్నగా బవళించి, పొంత నడ
యాడుచుఁ బాడుచు నున్న కూన్మినం
దనులను ముద్దులాడుచు ము
దంబునఁ దేలుచుఁ, బొద్దుపుచ్చుచుం
జను తరుకోటరంబున న
శింపడుపక్షుల నొక్కపక్షి గాను. ౨౦

గీ. రంగనామాలు నుదుటఁ దుటంగలింప
పట్టుపంచలు బొజ్జలఁ బరిహసింప
భోజనమునకు బిరబిరఁ బోవుచున్న
విత్తసంతుల నరసె నప్పేదరాలు. ౨౨

మ. ఎడగాఁ బొమ్మని చీదరించుకొనువా
రీవంక నావంక నో
త్తిడి సేయం గర మెత్తి మ్రొక్కుచు మహా
దీనంబుగాఁ బ్రక్కకున్
బుడుతల్ దాన్ఁ దోలంగుచుం బెదరుచుం
బుత్రీనమేతంబ గా
నడవిన్ దాటినయట్లు కష్టమున ర
థ్యల్ దాటె శీఘ్రంబుగన్. ౨౩

క. పెండిలిగీయుం గని క
క్రొండ నచట నున్న నింబవృక్షముకడఁ గూ
ర్చుండెం గొడుకులతోఁ దెను
గండము గడచినవిధంబుగా గర్వమునన్.

ఉ. త్రొక్కుడుబండిపై నడక
        త్రొత్తగ నేర్చినపోకిలా యొకం
డెక్కడనుండియో యచటి
        కేగుచు నంకెనురాని భార్యతోఁ
జక్కల నందుభర్తవలెఁ
        జేతులపట్టుఁ దొలంగి ప్రేల్మడిన్
మక్కున నెత్తు రొల్కఁ బడి
        పోయె గుభిల్లునఁ బేదరాలిపై.

చ. మునలిది చచ్చె చచ్చె నని
        మూఁగిరి కొంద, అతండు క్రుద్ధుఁడై
కసరుచు లేచి కన్నులకుఁ
        గానరమా ? యటఁ జావకుంటివా ?
పసరమ! యంచు రక్తమునఁ
        బై వసనంబు మునుంగుచుండఁగా
వినుగును సిగ్గు నాస్యమున
        వ్రేల గమించుచునుండె వీథులన్.

క. పిల్లలు 'గీ జే' యనుచును
గొల్లున రోదింపఁ గట్టుకొని రుధిరప్రు
స్వల్లునను మునుఁగ సల్లన
సల్లాడుచు లేచెఁ జేదగాల్ రాల్లదుగన్. ౧౯

ఉ. ఏడు సముద్రముల్ గడచి
యెక్కడ సేవనిమోఁదఁ బోయి యు
న్నాఁడవురా! పరాత్పరుఁడ!
నాకడగండ్లకు నేర యున్నదా?
యేడకు బోవ్రదాన? నిటు
లీకనుగంనులపొట్లు నించు నీ
యాఁడు దటంచు నేడ్చె వ
హాకరుణంబుగ డొక్క కుప్పింగగన్. ౨౦

క. అక్కడ నిలిచినవారల
నొక్కండును నేల కొఱఁగియున్న సడఁతిపై
నక్కటికము మాని పుట్టరు
దిక్కుదెవయు లేనివారిస్థితి యింతె కదా? ౨౧

చ. అట నొకమేడపై నరస
మాడుచు దంపతు లిద్ద రప్పు డ
చ్చట గుమిగూడియున్న జన
సంఘము నారసి, పృచ్ఛసేసి, యా

రటపడి, క్రిమ్మరం బ్రిణాయ
రాజ్యవిహారము సేయఁజొచ్చి ర
క్కటా! సుఖ మొక్కచోటఁ గడ
గం డ్లొకచోటఁ గదా వసుంధరకు!

క. పరమేశువిలాసమ్ములు
కరము దురూహ్యములు, శిశుప్రాయమునందుఁ
జెలుగాయ మేని లే కతి
సురక్షితముగా వాసించుచుం బడియుండెఁ.

గీ. ఓయి! నా స్నేహితుఁడా! విను మొక్కమాట
అరసియుందువు ఘోరదృశ్యంబు నిచట
మృత్యుదేవతకోఱలు మెఱయునపుడు
శిశువు నేమహాశక్తి రక్షించెనోయి!

సీ. పరువెత్తివచ్చుపర్వతమాలికలవంటి
జలధిభంగముల నవ్వలిక గదిమి
బ్రహ్మాండగోళంబుపైఁ బ్రయాణము సేయు
నినబింబమును తూలనీక నిలిపి
పెళపెళార్భటుల మర్త్యులఝీఁడి కుజికెడు
పిడుగుల నోరగా విసరివయిచి
సృష్టిలో నొకచిన్నచీమ కాలము సేయు
పొడమినకన్నిట మునిఁగి తేలి

గీ. గడియ తీరిక లేక లోకమును గావ
పరువులిడుచుండు దీనులపాలివాఁడు
నిజకరాబ్జంబు నీ పట్టినను గమీఁద
నిలిపె నొకనిమేషంబు బడి వీ వెఱుఁగవు. ౩౩

ఉ. చేరువనుండి యప్పడఁతి
చేటు సమస్తముఁ జూచుచున్న సం
సారులలో నొకండు కడు
జాలి వహించి భిషక్కునింటికిం
జేరిచి యంత నుండ నొక
ని న్నియమించి చికిత్ససేయఁగా
నారువరాల రొక్కము ని
రాకులుఁడై యిడె వెజ్జ దోసిటన్. ౩౪

క. ఓ లలన! నీ మగం డొక
మాలది పడిపోవ నంటి మైలపడియె నై
ద్వాలయముఁ జేర్చినాఁ డిక
నీలాగుననయినఁ గుడియు నెడమయు లేదా? ౩౫

గీ. ఎవ్వరికి లేని పుణ్యంబు నితఁ డొకండె
నాచికొనివచ్చెఁ గాబోలు నాతిమిన్న!
యెవరికర్మము వారిది యీ వెఱుఁగవో?
ముక్తిగలుగునె మాలలఁ బులిమికొనిన? ౩౬

ఆ. అనుచు నమ్మలక్క యానియిల్లాలికిఁ
ద్రాపి రెలమిఁ గ్రోధరసము సబల
శివము పట్టినట్లు చిందుద్రొక్కుచునుండెఁ
బ్రికుపితోగ్రశుంభురాణి వోలి. 38

క. గంగను మునిఁగినభక్తుని
యంగంబుల నోలలాడు నానందం బు
ప్పొంగెడునెదతో సదనము
ముంగిట నడుగిడిన భర్తమోమ్ముం గనుచున్. 39

క. రావలవ దింటిలోనికి
నావల నిలుచుండి స్నానమాడు మనుచుఁ గ
న్నెవల నదరులు గురియఁగ
నావెలఁది వచించె విభు ననాదరణమునన్ 40

చ. ఇది యొక క్రూరురాలు ఇపు
డీను వివాదము పెట్టుకొన్నచోఁ
బదుగురు నన్నుఁ దిట్టి, తల
వంపులునేయుదు రూరకుంట యి
య్యదనున నుత్తమం బని, ని
జాంగన నిల్పినచోట నిల్చి కో
విదమతి, స్నానలీల నెఱ
పెం గులభేదపిశాచతృప్తికై. 41

గీ. భోజనముఁ జేసి కేలఁ దాంబూల మంది
పోకచెక్కలు రెండింటి బుగ్గ నునిచి
చిఱుతరతనాలపీట నాసీనుఁ డగుచు
నింతి నాహ్వాన మొనరించి మృదులఫణితి. ౪౧

చ. 'అలుక శమించెనా? జలక
మాడినయంతనె? నూఁబుబూసిని
ల్లలకడగండ్లు నూచి బహు
శంబుగ దత్తము సగను నామనో
జలజము మైలవడ్డ దది
స్నానము చేసెనె? వెఱ్ఱిదాన! యీ
వెలుపలిశుద్ధి జీవులకుఁ
బెట్టునె? పోయునె? ముక్తి నిచ్చునే?' ౪౨

క. స్నానము సంధ్యావందన
మేనాఁడో! మఱచినాఁడ విప్రుఁ డీవు నిర
స్త్రానులలోఁ గలయుటకొఱ
కా నీతులు సెప్పుచుంటి? వనుచు విముఖయై. ౪౩

చ. వరుగిడునల్లత్రాచువలె
భామిని కీల్జడ సంచలింపఁగా
శిరము మరల్చి లేచి నిర
సించుచు ముంగిటి కేగె, నంత నా
సరసుఁడు కోపగింపక, వి
చారము సేయక, స్వీయకార్యత

త్వరఁ డయి లేచిపోయెఁ, బెశ

వాదన సేయరు నీతికోవిదుల్. ౪౪

క. తనపనులు మాని మరునాఁ

డనాథశరణాలయంబునందు విడిచె న

య్యనదకుమారులఁ; గరుణా

వననిధులకుఁ బరహితంబు సహజంబు గదా? ౪౫

గీ. మేనిగాయంబు లలనల్ల మానిపోవ

వనిత కాలక్రమంబునఁ బట్టె గట్టె,

వసుధపై నూక లున్న సంపన్నులెంతొ

బడుగుపేదయు మృత్యుదేవతకు నంత! ౪౬

క. ఒకయరుణోదయమున భి

క్షుకుఁ బోవుచునుండ నింటికౌతుకమెసు లె

వకపక నవ్వుచు మూగిరి

స్వకుమారులు చుక్కలూడిపడినవిధముగన్. ౪౭

ఉ. పోయినప్రాణముల్ మగుడఁ

బొందినిఁ జొచ్చినలీలఁ దల్లిసలా

రా! యని కౌగలించుకొని,

యాసమెయింగడు ముద్దులాడి, తా

నీమెడ నామెడం బికిర

మొత్తిన రొక్కము నాటిదమ్మిడీ

లాయమ పంచియిచ్చె హృద

యంబును బంచినలీల వారికిన్. ౪౮

క. అన్నము సము నా సోదరు నే? నా
కన్నకొ మాల మర! విసిగి కసరుకొసరుగా
తిన్న సహోదరు నప్పుడు
నున్న మహానుభావులు మహాత్ములు మిన్న దయన్. ౪౯

క. జగజనులు బ్రతుకొనకు డూ
వగ సేవ చెందించుమనా కెవ రన్నా?
యుగచాట్ల సంసుసడపీ
నుగు నేనుండుదునో! చత్తునో! సుతులారా! ౫౦

క. అని పెద్దకొడుకు సడుపునఁ
దనశిరమును సిరిపి కొంతతడవు వగచు గం
డని పిలుచు వసుస్సులస్యను
గని చేతులు మోడ్చి బాష్పగంగాముఖయై. ౫౧

ఆ.వె. వీరు దిక్కు లేనివారు పంతులుగారు!
ప్రేమతోడ నాదరింపవలయుఁ
గూటి నాటి జేసి కొంత శక్తి కొలంది
ముక్కలేసుక్కు కొండు ముందు కనుచు. ౫౨

క. చరణముల నంటినం గూరు
వరుదను కసికరించి దుఃఖపడవలదు సతీ!
పరమేశ్వరుడను లేఁడా?
నరుండు నరు నుద్ధరించునా? వెఱిదానా! ౫౩

చ. లలన! యొకమ్మ పొట్టకబ
ళంబు భుజించుచు మందభాగ్యవై

నలువుర యిండ్లపంచల ది
నంబులు బుచ్చెదు నీ బహూకృతుల్.
వలయునె? తప్పు సుమ్మిటులఁ
బల్కుట; నర్తన కందరాని బి
డ్డలపయి నున్న మోహ మక
టా! పలికించు ననేకరీతులన్. ౫౪

క. బారెడు ప్రొద్దెక్కిన దీక
రా రండని పిలువ బిరబిరం జెలియలికిన్
నూరారుముద్దు లిడి చని
రూరు వెసలి బాలు రంబయుం జనుదేరన్. ౫౫

చ. "ఇది పొలిమేరరాయి, జన
నీ! యిఁక నిల్వుము సేపటొండయు
మ్మదమునఁ గందిపోవును సు
మా! మనచిట్టెది, వచ్చిపోవుచుం
డెద" మని, పెద్దవాఁడు దయ
నీయముగా వచియింప, శోకవా
రిదము వెలార్చు బాష్పనిబి
కీనతరంగితగండభాగయై. ౫౬

చ. చినిగిన పైఁటకొంగు నొక
చేతఁ దనూజశిరాన నుంచి, నం
దను లెడమై నిరీక్షణప
థంబును దాఁటినదాకఁ జూచి, వె

చ్చనివ్వాదయుంబులో నడువ
సాగె ననాథ పురంబువంకకుఁ
గనుల మెలంగుబిడ్డలవి
కాసముఖంబులు సంస్మరించుచుఁ. ౫౭

ఉ. పచ్చనివన్నెతోఁ జిగురు
బట్టి పసందులు సింద నాలిగా
డ్పుచ్చలితంబు సేయఁదల
లూచుచు నున్నపొలాలు దాటి య
య్యచ్చఁపు జోగురాలు పుర
మల్లనఁ జొచ్చి కుమార్తె నెత్తి పా
లిచ్చుచుఁ గూరుచుండె నొక
వృక్షమునీడ క్షుధాకులాంగియై. ౫౮

సీ. ఎవఁ డారగించు నమృతభోజనంబున
గలిసెనో యీ లేమ గంజిబువ్వ
ఎవఁడు వాసము సేయు శృంగారసౌధాన
మునిఁగెనో యున్నారి పూరిగుడిసె
ఎవనిదేహముమీఁదిధవళాంబరములలో
నొదిగెనో యున్నాతినుదుకవంచె
ఎవఁడు దేహము సేర్చు మృదుతల్పములలోన
నక్కెనో యీయమ్మ తుక్కుపడక.

గీ. వసుధపై నున్న భోగసర్వస్వమునకు
స్వామిత వహించి మనుజుండు ప్రభవమందు

సేన పపవా [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
కలువ మొణుగ [illegible] [illegible] ౪౯

క. ఉఱుము [illegible] [illegible] [illegible]
శరదము గ[illegible] [illegible] [illegible]
గురిసెం బ్ర[illegible]
నిరులు గవియ [illegible] [illegible] ౫౦

క. జడివాన గుర్యుయులో[illegible]
న[illegible]వీధి నడచి మునా[illegible] [illegible]
గడగడ వడం[illegible] నో[illegible]
వడిలోనికి [illegible] [illegible] [illegible] ౫౧

ఆ. వానలోన దడిసి[illegible] [illegible]
కుక్క కుపచ[illegible] [illegible]
డాగ్రహించి సంచ [illegible]
యరుగు మరుగు మనుచు నా[illegible] ౫౨

ఉ. ఈ పసిబిడ్డతోడ [illegible]
జేసెను [illegible]! [illegible]
గాపుర ముందునా[illegible]
కాలమును[illegible] [illegible] తే
దోపిక జారి [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]! [illegible]
యూ[illegible] కన్నుల [illegible] [illegible]. ౫౩

క. కనికరము [illegible]
యనాదరమ [illegible]
బున బొటు [illegible]
వనిష్టమును దెలు [illegible]. ౬౪

గీ. అతని పెండ్లాము [illegible]
నాథునకు [illegible]
మంచి [illegible]
యదియును [illegible]. ౬౫

క. వెండ [illegible]
వడి వ[illegible] [illegible]
దెదు[illegible]
పిడియేను[illegible] వచ్చి [illegible]. ౬౬

క. ఎవ్వారె [illegible]
మనశ్శక్తి [illegible]
ఉన్మవునకును గ[illegible]
వివశుతయుం జిన్న పెద్ద భేదము నాథా! ౬౭

గీ. అని మనోహరముల[illegible]
మధుర మధురంబుగాఁ గొన్ని మాటలాడి
పేదరాలికి భోజనభిక్ష పెట్టి
ప్రేమ వర్షించె, నాఁటి వారిదముకరణి. ౬౮

గీ. మగఁడు గొట్టిన రోదించి మానుకొన్న
పెద్ద గయ్యాళివలె వాన వెలిసిపోయె
మమత లుడిగినసన్న్యాసిమనసువోలె
గగనమండలంబెల్ల నిష్కలుష మయ్యె. ౬౯

సీ. ఆకటందూలు సస్యశ్యామలక్షేత్ర
కన్య గడుపు చల్లగా భుజించె
బక్కచిక్కినకొండవాగుం దటాకంబు
జిటుకలో సుప్పొంగి దియ్యబట్టె
సుమ్మాయిముత్యంబువోలి తామరమీఁద
వర్షబిందువు తాండవంబు సేసె
వడయాడు రతనంబు వసువున నాడాడ
ఆర్ద్రపురువు ప్రత్యక్షమయ్యె,

గీ. చెలఁగి చేయార దానంబు జేసి చేసి
కొంత వడియున్న వాని కావురమువోలి
యుబ్బుసెడి తూలె నొక చిన్ని మబ్బుతునుక
యుత్తరంబుగ దిక్కుల కొత్తిగిల్లి. ౭౦